

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Velikoj Gorici
Gradska knjižnica Velika Gorica

Juraj Habelić
Pervi otca našega Adama greh
Predstavljanje knjige

410. obljetnica rođenja Jurja Habelića
(1609. – 2019.)

Župna crkva Pohoda Blažene Djevice Marije
Vukovina
18. rujna 2019. u 20.00 sati

Program

Pozdravne riječi organizatora i pokrovitelja

vlč. Đuro Sabolek, dekan Velikogoričko-odranskog dekanata
akademik Željko Cvetnić, voditelj Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU u Velikoj Gorici
Katica Matković Mikulčić, upraviteljica Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU u Velikoj Gorici

akademik dr.sc. Josip Bratulić
SLIKA HRVATSKOG DRUŠTVA U KNJIZI JURJA HABDELIĆA „PERVI OTCA ADAMA NAŠEGA GREH“

dr.sc. Marica Čunčić
KNJIGA IGNACIJSKIH DUHOVNIH VJEŽBI OCA ISUSOVCA IZ KUČA

Umjetnički program

dr.sc. Hrvojka Mihanović-Salopek, orgulje
Višeslav Salopek, prof. viole

- *Introitus*, solo orgulje
- J.S.Bach: *2. suita za violončelo u d-molu* (obrada za violu), preludij, solo viola
- G.F.Händel: *Sarabande*, viola i orgulje

Habelić – kajkavski klasik

Juraj Habelić pripada najpoznatijim i najboljim kajkavskim piscima 17. stoljeća pa tako bez sumnje pripada među najznačajnije turopoljske književnike i najznačajnije ličnosti u cjelokupnoj povijesti Turopolja. Kao iznimno obrazovani isusovac, propovjednik, prosvjetitelj, leksikograf, književnik te rektor Isusovačkog kolegija pripadao je krugu najuglednijih ljudi svoga vremena. Stoga nas ne mora čuditi odluka biskupa zagrebačkog Martina Borkovića da su u znak žalosti nakon njegove smrti dva dana zvonila zvona zagrebačkih crkava.

Juraj Habelić rodio se 17. travnja 1609. godine u staročičkoj župi, od oca Baltazara pl. Habelića, zvanog Boroš, i majke Margarite pl. Kraljević. Njegova obitelj posjedovala je velika imanja u Maloj Mlaci, Zapruđu, Jastrebarskom i šire pa je to omogućilo najbolje obrazovanje njihovom sinu. Prvo je mladi Juraj pohađao isusovačku gimnaziju u Zagrebu, a školovanje nastavlja u Beču gdje je 1630. godine primljen u

isusovački red. U Grazu sluša filozofiju koju je i apsolvirao, zatim studira teologiju u Trnavi gdje je i doktorirao iz oblasti filozofije. Predavao je na gimnaziji u Rijeci, Varaždinu i Zagrebu, bio propovjednik u župnoj crkvi sv. Marka u Zagrebu, da bi 1649. godine postao rektorom Isusovačkog kolegija u Varaždinu. Usljed narušenog zdravlja vraća se u Zagreb gdje obnaša različite dužnosti (veoma omiljeni propovjednik, upravitelj Marijinih kongregacija i đačke Bratovštine muke i smrti Kristove, nadstojnik za nauk vjere, ispovjednik...) od kojim svakako treba istaknuti dva mandata kao rektor zagrebačkog Isusovačkog kolegija od 1654. do 1657. te od 1663. do 1667. godine kada se zalagao da zagrebačka isusovačka gimnazija podigne na stupanj akademije. U tome je imao podršku Nikole Dijaneševića, zagrebačkog prepošta i kanonika te su zajedno taj zahtjev iznijeli pred Zagrebačkim kaptolom (isprava od 18. studenoga 1666. godine), a molbu je kralju Leopoldu I. u tom smislu podnio Filip Kaušić, nasljednik Habelića na mjestu rektora. Osnivanje akademije kralj je potvrdio diplomom od 23. rujna 1669. godine i taj se događaj obilježava kao dan osnutka zagrebačkog Sveučilišta. Iz navedenog možemo razabrati koliko je Juraj Habelić bio obrazovan i dalekovidan te s toga ova godina (2019.) zaista mora biti u njegovom znaku jer se navršava 410. obljetnica njegova rođenja i 350. obljetnica osnutka zagrebačkog Sveučilišta.

Tijekom čitavog života Habelić je marljivo pisao, ali su mu brojna djela zagubljena. Možda se još pronadu u neistraženim kutcima crkvenih knjižnica. Od djela koja su ostala sačuvana do danas i koja Habelića svrstavaju na izuzetno visoko mjesto u povijesti hrvatske književnosti i filologije jesu: *Zerczalo Marianzko* (Graz, 1662.), *Dictionar ili Reči slovenske zvekšega vkup zebrane, u red postavljene i dijačkemi zlahkotene* (Graz, 1670.) te *Pervi otca našega Adama greh* (Graz, 1674.)

Dictionar je Habelić izdao prvenstveno kao pomagalo u nastavnoj djelatnosti, a namijenio ga je školskim potrebama učenika ne samo kajkavske Hrvatske, već hrvatskog područja južno od Kupe. Bez obzira na svoje nedostatke, *Dictionar* predstavlja prvi rad takve vrste u kajkavskoj Hrvatskoj i đacima u građanskoj Hrvatskoj dugo je vremena bio glavni oslonac pri učenju latinskoga jezika. Najpoznatiji hrvatski leksikograf Ivan Belostenec (1593. ili 1594. do 1675.) prije tiskanja svog znamenitog rječnika služio se *Dictionarom* kao izvornikom. Kajkavski vokabular Habelićevih djela znatno premašuje količinu riječi unesenu u *Dictionar*, stoga što *Dictionar* nije zamišljen tako da u potpunosti obuhvati svo bogatstvo izraza kojim se odlikovalo kajkavsko jezično područje, već je Habelić odabrao one riječi koje su se na tom području najčešće javljale, stvorivši tako praktičan priručnik za đake. Habelićev rječnik sadrži dvanaest tisuća riječi protumačenih latinski i posve je zadovoljavao nastavne potrebe pa je dugo bio u uporabi u isusovačkim i drugim učilištima.

Preostala dva Habelićeva djela – *Zerczalo Marianzko* i *Pervi otca našega Adama greh* pripadaju nabožnoj književnosti, ali „iznenaduju svojom modernom starinom“ (Ivan Fuček). S današnjeg gledišta mogli bismo ih nazvati nabožnom beletristikom svoga vremena. Pisac ih je podjednako namijenio obrazovanijim, intelektualnim krugovima kao i običnom puku. Tako, s obzirom na stanje ondašnje pismenosti kada su brojni samo uhom mogli pratiti tekst što su ima ga drugi čitali, a to su velikim dijelom bile žene, on piše: „Prosim vas, cifraste divojke, ktere ovo štete ali štete čujete...“.

U djelu *Zerczalo Marianzko* važno je istaknuti Habelićev predgovor u kojem se on žali na stanje u kajkavskoj književnosti te kaže kako se premalo knjiga tiska na *slovenskom* (tj. kajkavskom) jeziku, a i ono malo tiskanih dobilo je više prigovora nego pohvala. Unaprijed preporuča da njegovu knjigu onda i ne uzimaju u ruke, nego da sami napišu bolju, citirajući pritom latinski natpis na jednoj kući u Zagrebu gdje (u prijevodu) piše:

„S fundamenta ispeljana
Hiža ova i zidana,
Ako komu ne po volje,
Nego mu se hoće bolje,
Naj nam ovu tak ostavi,
Svoju sebi naj popravi“.

Zerczalo Marianzko spada u mariologiju, ali originalnu Habelićevu mariologiju. Njoj religiozna komponenta nije primarna, već Habelić razmatra različite pojave u društvu onoga vremena i čovjekova odnosa prema njima. Cilj je djela da čovjeka uputi na nabožan, pošten, skroman i umjeren život. Ovo djelo pripada u pobudna štiva koja odlikuje neposrednost, živahnost i izravnost s puno životne mudrosti, nenametljivog prosvjetljivanja i domišljatih refleksija (I. Pranjković). Autor se u ovom djelu bavi stvarnim čovjekom. On se nastoji maksimalno uživjeti u položaj i okruženje tih ljudi pa ima se i obraća jezikom kojim oni govore – kajkavskim.

U povodu 400. obljetnice rođenja Jurja Habelića Gradska knjižnica Velika Gorica u suradnji sa Župom Pohoda Blažene Djevice Marije u Vukovini izdala je pretisak *Zerczala Marianzkog* 347 godina nakon što je djelo izvorno objavljeno.

U prigodi obilježavanja 410. obljetnice rođenja Jurja Habelića imamo priliku u župi Habelićeva rođenja predstaviti novo izdanje knjige *Pervi otca našega Adama greh* u izdanju Razreda za filološke znanosti HAZU-a. Knjiga je tiskana u ediciji Stari pisci hrvatski (knjiga XLIV, Zagreb, 2018.), čiji je urednik akademik Stjepan Damjanović. Prijepis akademika Milana Ratkovića s originalom je usporedio, predgovor napisao i knjigu za tisak priredio akademik Josip Bratulić.

Pervi otca našega Adama greh najopsežnije je Habelićevo djelo (čak 1181 stranica) u kojem se bavi ranjenom ljudskom prirodom nakon što je počinjen istočni grijeh. Autor se jednakom silinom obara na pokvarenost i rasipnost „gospode“, plemića, kao i na razne poroke građana i seljaka. Kritici podvrgava i one duhovnike koji više brinu o zemaljskim dobrima nego o duhovnom stanju svojih vjernika, škrcce koji svećenicima zakidaju dužno uzdržavanje, ljude koji su učili u stranim zemljama pa su se uzoholili; osuđuje nemoralan život pa i prekomjerno kićenje kojemu su osobiti podložne žene, ali i muškarci.

Iz latinski pisanog nekrologa Habelićeva može se saznati da je čitavoga života svoje dužnosti obavljao revno i točno. Po naravi je bio blag, pravedan, razborit, mrzio je varku i pretvaranje. Neuke je podučavao jer je znanje i prosvjećenost smatrao putem ka napretku. Uboge je vrlo često darivao. U intelektualnom društvu znao je voditi ugodne i pobudne razgovore. Habelić je pisao spontano, lako, bez predaha. U svoje tekstove upletao je jasne usporedbe začinjene humorom i satikom. Pisao je po diktatu vlastite naravi u kojoj su se sretno ujedinili njegov govornički dar i sposobnost za literarno izražavanje.

„Njegov je stil sličan rijeci koja čas teče mirno, čas se zapjenjena prebacuje preko litica, a onda se razlije i smiri, da bi opet u nekom tjesnacu uzavrela. Tako i Habelić: čas mirno poučava, čas kara, grdi. Praska i grozi se kojekakvim strahotama, a zatim smireno opominje. Iako su njegove rečenice mjestimice zamršene, on je u svojem pripovijedanju ipak neposredan i jednostavan, pa je između njega i čitatelja postojala bliskost te nas onda ne mora čuditi njegova popularnost i čitanost njegovih djela“ (Olga Šojat).

Katica Matković Mikulčić, upraviteljica Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU u Velikoj Gorici

Organizatori

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Velikoj Gorici
Gradska knjižnica Velika Gorica

Pokrovitelj

Župa Pohoda Blažene Djevice Marije, Vukovina

Dizajn: Mate Lovrić